

Fiolinmakerfaget er et håndverk med røtter i Italia tilbake på 1500-tallet. Det har alltid inkludert bygging av instrumentene i den såkalte fiolinfamilien, som består av instrumentene fiolin, bratsj, cello og kontrabass. I riktig gamle dager lagde en «luthier» eller «liutaio» også lutt, gitar, mandolin og beslektede instrumenter, derav navnet. Faget har utviklet seg i samspill med de som til enhver tid har vært utøvende musikere på instrumentene. Det vil si; det er et godt eksempel på at håndverksmessig stahet lønner seg; instrumentene har egentlig endret seg lite iløpet av disse hundre årene, mens musikken som utøves på den har endret seg til dels radikalt. I dag er de aller fleste instrumentmakere spesialisert på enten stryke- eller klimpreinstrumenter. Hardingfela hører jo også historisk sammen med fiolinen, men mest av særnorske kulturelle og historiske årsaker, er dette i dag separate yrker, med helt forskjellige forutsetninger og behov, så jeg tror det lønner seg å holde hardingfeler utenfor i denne sammenhengen. I det nye initiativet Norsk Instrumentmakerforening (NIMF) utnytter vi at disse fagene fremdeles har mange felles interesser.

Klassiske strykeinstrumenter av fiolintypen har vist seg å være svært holdbare gjenstander, derfor er vedlikehold og restaurering av den gamle instrumentparken en stor del av arbeidet i dag. Det er imidlertid like fullt et kreativt yrke, siden klangen må skapes på ny, hver gang instrumentet tas fra hverandre. Flere av de aller første instrumentene som ble laget på 1500-tallet er faktisk fortsatt i bruk i dag, så vi har ikke gjort det helt enkelt for oss selv med tanke på behovet for nybygg. (Vi kunne kanskje lære noe av elektronikkbransjen der). På tross av dette finnes det fremdeles en etterspørsel etter nye instrumenter i dag. Og selv om det i dag lages riktig vellykkede fioliner i masseproduksjon på fabrikk, har disse relativt liten apell til viderekomne musikere, som gjerne vil ha et instrument med personlig karakter og *noe som har en kunstnerisk verdi i seg selv, og som i kraft av sin unike identitet alltid tilfører noe nytt.* Nybyggede instrumenter er dermed fortsatt attraktive, men det er klart at konkurransen der er hard, både mot fortidige og samtidige kolleger. Det er ikke snakk om store kvanta, til gjengjeld kan prisene være relativt gode.

Jeg får ofte spørsmål av folk som lurer på hvordan et så til de grader smalt og foreldet yrke kan være mulig å leve av i dag. Forklaringen er relativt enkel. Strykere, altså f.eks. fiolinister utgjør en av de største profesjonelle musikergruppene, og alle symfoniorkestre har i fast ansettelse mellom 40 og noen og 60 strykere. I Norge har vi cirka 7 profesjonelle symfoniorkestre. All den tid symfoniorkesteret fortsetter å utgjøre en bærebjelke i vestlig musikkultur, og en stor del av mange lands offentlige kulturbudsjetter, vil det med andre ord finnes et reelt kundegrunnlag for dette yrket. Fiolininstrumentenes popularitet ser heller ikke ut til å avta eller å begrense seg til såkalt klassisk musikk, mange er kanskje ikke klar over hvor stor rolle fiolininstrumentenes rolle er innen film- og tvmusikk, populærmusikk, ulike typer folkemusikk, jazz, og i det siste, ikke minst innen spillmusikk.

I tillegg kommer at mange av de gamle instrumentene har opparbeidet seg en ikke ubetydelig pengeverdi på samlermarkedet, noe som gjør restaurering og vedlikehold til en viktigere og mere kostnadssparende virksomhet enn hva som er tilfelle med mange andre gjenstander. Betalingsviljen er også relativt god om man lykkes med å gi sine instrumenter en høy grad av kunstnerisk egenverdi, såvidt meg bekjent, bedre enn for noe annet musikkinstrument. Mye på grunn av en høy forventning til varighet og reparerbarhet, (så kanskje elektronikkbransjen ikke er det beste forbildet likevel).

Så det er helt klart at vi kan snakke om en «medvind» i dette faget, behovet og interessen er fremdeles tilstede, og det finnes rom for å utøve faget på flere nivåer og ulike måter.

Likevel tror jeg fiolinmakeryrket i Norge i dag *eksisterer utelukkende på grunn av en ikke ubetydelig personlig risiko og egeninnsats fra de enkelte utøverne av håndverket. Definitivt* mere på tross av enn på grunn av offentlig tilrettelegging. Vi har aldri fått noen egen nasjonal tradisjon i dette faget. Så godt som all kunnskap har blitt hentet fra utlandet på privat initiativ, og mulighetene for ny nasjonal rekruttering til verkstedene er dermed så og si ikke-eksisterende, all den tid vi ikke kommer inn under noen from lærlingeordning. *Faget «eksisterer» såvidt meg bekjent ikke i noen læreplan, støtteordning, eller kulturbudsjett i det hele tatt.* Og dette på tross av at, som vi har sett, så er faget uhyre viktig og ganske grunnleggende for en tung og bred del av vårt kulturliv. Vi er kanskje noe som ange oppfatter som perifert og lite, men de kulturelle ringvirkningene må kunne sies å være store. Med den høyst prisverdige satsningen vi har hatt på kultur og talentutvikling vi har i Norge, skulle man, og burde man, kunne ha en fiolinmakerbransje som det virkelig skinte av.

Min erfaring er at så ikke er tilfelle. På tross av at mye egentlig ligger til rette for et helt eksepsjonelt levedyktig tradisjonshåndverk så er mitt inntrykk at mange av håndverksbedriftene sliter, og sjelden klarer å komme opp på et forretningsmessig holdbart nivå. Fra utlandet kjenner vi til at for å skape et godt fagmiljø er det nødvendig med *bedrifter* som ansetter flere enn bare en enkeltutøver, og som skaper en *nasjonal faglig kontinuitet og tradisjon*. Bransjen har i Norge, i unormalt stor grad, vært preget av mange uoffisielle «soveroms-» og «kjøkkenutøvere» som til en viss grad driver «under jorda» er det til en viss grad fortsatt i dag. Selv om noen av disse har holdt en relativt god håndverksmessig standard, men kan knapt kalles «bedrifter» og det er en uheldig situasjon for profesjonaliteten og skaper ingen faglig utvikling, og ikke gode arbeidsplasser med soliditet. Mitt inntrykk er også at tidligere utøvere av faget har tatt med seg sin hardt tilkjempede kunnskap i graven, hvor den dør med denne enkeltpersonen. Der skiller vi oss klart fra f.eks. Tyskland hvor, det er et høyt antall oppegående småbedrifter, og også noen større, i denne bransjen. De har også et godt definert rammeverk for faget som sådan, med

mesterbrev, flere alternativer for utdanning osv. På denne måten, vi vi måtte hente inn de samme kunnskapene igjen og igjen, og aldri utvikle noen god faglig kontinuitet.

Så de største utfordringene jeg ønsker å peke på er:

- fagets manglende forankring i norsk utdannings- og kulturpolitikk, med de vanskeligheter det fører til om man ønsker å ha et seriøst fag, med mulighet for rekruttering, og videreføring av opparbeidet kunnskap og erfaring
- uklar definisjon av MVA. 100% håndlagde og skreddersydde produkter med en høy grad av kunstnerisk og personlig karakter må vi i dag beregne 25% moms på, noe som ikke skiller mellom serieproduserte industriprodukter og håndlagde instrumenter. Dette virker ikke naturlig i forhold til en del sammenlignbare tilfeller, og at instrumentene i seg selv er en integrert del av kunstutøvelse.
- manglende bedriftsøkonomisk kompetanse. Dette er også noe som seg ser mine utenlandske kolleger har bygget opp over tid, gjerne i flere generasjoner. Når man er tvunget til å være sin egen arbeidsgiver, innser man at å drive en bedrift i Norge krever ikke ubetydelige ressurser utenom det rent håndverksmessige, som vi er lite forberedt på. Man trenger både tid, kapital og økonomiske kunnskaper. Her står vi på temmelig bar bakke.
- manglende muligheter for etterutdanning og faglig utvikling. Det er fort gjort at man stagnerer i det daglige arbeid for å betale sine regninger.
- det finnes et momentum i øyeblikket som burde utnyttes til å etablere dette faget for alvor i Norge for framtiden.